

SYNSPUNKT

Terrorsiktede Anders Behring Breivik kritiserer i sitt såkalte manifest det han kaller «multikulturalisme». Men hva betyr det at samfunnet er flerkulturelt? Norge har alltid vært flerkulturelt. Og bør trolig forbli det hvis vårt samfunn skal være demokratisk.

Dialogen som beveger



Odin Lysaker
Førsteamanuensis i
filosofi, Universitetet i
Agder

Pakistanske arbeidsinnvandrere på 1960- og 1970-tallet, og andre innvandrergupper som kom senere, var ikke de første flerkulturelle innslaget i det norske samfunnet. For flere hundre år før norskene tok kontroll over Norges territorium, bodde urfolkgruppen samer her. I dag har vi dessuten fem nasjonale minoritetsgrupper: jøder, romanifolket (tatere/de reisende), rom (sigøynere), kvener og skogsfinner. Også disse minoritetsgruppene har oppholdt seg lenge i landet, og således bidratt til å gjøre Norge til flerkulturelt.

Gjennom å se på historien, blir det tydelig at i Norge har det alltid levd ulike kulturelle grupper side om side. Eller de har vært i konflikt med hverandre, slik som i slaget på Stiklestad i 1030. I denne krigen kjempet nemlig kristne katolikker en kamp mot ikke-kristne hedninger. Det dreide seg altså om en konflikt mellom ulike livssyn og kulturelle identiteter. Historisk innsikt innebærer at det ikke er mulig å snakke om én enhetlig eller spesifikk «norsk» kultur. Siden tanken om den «norske» kulturen – en såkalt monokultur – er et resultat av en historisk utvikling hvor mange ulike kulturer har bidratt, må Norge snarere betraktes som en flerkultur.

Norge har ikke kun utviklet seg som et flerkulturelt samfunn oppgjennom historien. I de siste tiårene har norske myndigheter endog ønsket å gi rettslig beskyttelse til kulturelle minoritetsgrupper. Blant annet har det skjedd gjennom å forankre norsk politikk og rettspleie i Europarådets konvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og FNs konvensjon mot rasediskriminering. Mange hundre år med flerkulturalisme har derved blitt rettighetsfestet. Det innebærer slikt som at staten skal beskytte de ulike kulturene den norske befolkningen tilhører mot diskriminering og andre krenkelser.

Norge har altså alltid vært flerkulturelt. Men det var først på 1990-tallet at debatten om «multikulturalisme» oppsto. Den kalde krigen var over, og nye kultur- og verdibaserte konfliktlinjer dukket opp. Den kanadiske filosofen Charles Taylor ga i 1992 ut essayet «The Politics of Recognition». Her argumenterer han for at kultur er noe særegent for den enkelte gruppe og dens identitet, og derfor må beskyttes.

Taylors tanke om at minori-



MULTIKULTURELLE: Kronprinsparet markerer samisk kultur - en av flere minoritetskulturer som har satt sitt preg på Norge gjennom århundrer og årtusener. Bildet ble tatt i Kautokeino i 2009. ARKIVFOTO

” Gjennom å se på historien, blir det tydelig at i Norge har det alltid levd ulike kulturelle grupper side om side. Eller de har vært i konflikt med hverandre, slik som i slaget på Stiklestad i 1030.

tetsgrupper bør få sin kulturelle identitet anerkjent av staten eller en majoritetskultur, ble sentral i tiårene fremover. Denne såkalte identitetspolitikken har i Norge blant annet medført en mer liberal politikk i forhold til språkopplæring for barn av innvandrere, og retten til ekteskapsinngåelse for lesbiske og homofile – resultater av ulike kulturelle minoritetsgruppers kamp for anerkjennelse. Med begrepet «anerkjennelse», tenker Taylor på relasjoner mellom grupper som skal føre til at de blir sett. Synliggjøring blir viktig for at samfunnet skal være tolerant og inkluderende.

I debatten om multikulturalisme virker det som om fakta og

verdier ofte glir over i hverandre. Den faktabaserte beskrivelsen av norgeshistorien som flerkulturell provoserer enkelte som føler at dette er en «tilskitning» av den «rene», «norske» monokulturen. Eller de oppfatter multikulturalisme som norske myndigheters illegitime påbud om hvordan innvandrings- og integrasjonspolitikken bør utøves. Men da har debatten sakte, men sikkert glidd over i en verdibasert vurdering snarere enn en faktabasert og historisk.

Hvordan skal så terrormis-tenkte Breiviks kritikk av multikulturalisme forstås, på bakgrunn av den generelle multikulturdebatten? Er hans innvendinger rettet mot historiske fakta ved Norges utvikling? Eller er det en mer prinsipiell debatt om graden av innvandring til Norge, grensekontroll og hvordan de kulturelle minoritetene som allerede er i landet skal integreres? Ut fra det historiske perspektivet, er det vanskelig å være «mot» flerkultur. Man kan simpelthen ikke velge dette fenomenet vekk, og si at man er uenig i måten det norske samfunnet har utviklet seg på. Fakta taler simpelthen for seg selv. Det er selvsagt mulig å være uenig i fortolkninger av historiens gang. Og for eksempel hevde at siden både katolikker og ateister i slaget på Stiklestad var norskinger, så var dette en intern, «nasjonal» konflikt om «det norske». Like fullt kan slike historiske eksempler oppfattes som konflikter mellom ulike kulturelle grupper med uforenlige verdensfor-

ståelser.

Alt dette bidrar til å forme oppfatningene våre om at Norge fortsatt kan være et mangfoldig uenighetsfelleskap, hvor vi deler noen grunnleggende verdier knyttet til integritet, grunnlov og solidaritet. Samtidig som dette fellesskapet har rom for kulturell konflikt og uenighet. For mangfoldet er ikke kun et historisk faktum, men også en mulig ressurs for demokratiet ved at alles syn blir anerkjent som viktig. Og ikke minst som potensielt nye og gode løsninger for samfunnsmedlemmenes felles problemer.

Hvordan det faktum at terrorangrepet ble utført av «en av oss», vil påvirke den norske multikulturdebatten fremover, er vanskelig å si. Men én ting virker sikkert: Det bør ikke lenger være mulig å tillate at det offentlige ordskiftet styres av krenkende retorikk og stereotypisering. For skal ytringsfriheten kunne bidra til at Norge videreutvikler seg som et liberalt, demokratisk og tolerant samfunn, så bør forståelsen av hva som er reell deltakelse og dialog få økt oppmerksomhet. Vi må sørge for at alle medborgere får en reell mulighet til å delta i demokratiet, og sånn sett kunne påvirke de samfunnsmessige beslutningsprosessene som uansett angår oss. Men ikke minst må det offentlige ordskiftet være fundert i en dialog, det vil si en møteplass og utveksling av perspektiver og argumenter. Og hvor vi åpner opp for å bli beveget og endog skifte standpunkt hvis kraften i motpartens begrunnelse overbeviser oss.